

УДК 37(09) (477)

СМІЛЯНСЬКА Галина Петрівна,
викладач вищої категорії,
Канівський коледж культури і мистецтв
e-mail: lusija63@mail.ru

**ТРАДИЦІЇ, ЗВИЧАЇ, ОБРЯДИ – ЕНЦИКЛОПЕДІЯ БУТТЯ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ**

У статті проаналізовано традиції, звичаї, обряди українського народу в процесі проведення сакраментальних ритуалів під час ворожіння, заглядаючи у щасливу долю. Автор формулює виховний потенціал народної обрядовості для підростаючого покоління.

Ключові слова: українські традиції; звичаї; ворожіння; доля; обряди; національне виховання.

*Життя без свят – це довгий і складний
та безрезультатний шлях*

Демокрит

Традиції, звичаї, обряди українського народу – це енциклопедія знань про буття українців, їх трудову діяльність, духовні норми, культуру, побут і дозвілля. Це є ефективний, злагоджений, заповнений комплекс ідейно-моральних, трудових, емоційно-естетичних зразків *виховання підростаючих поколінь*. Для кожного викладача освітньої установи традиції, звичаї, обряди українського народу виконують роль природовідповідної *програми національного виховання на традиціях*. Всі надбання української нації в звичаях, ритуалах, обрядах, святах потрібно відносити чи до трудових, чи до моральних, чи до естетичних виховних постулатів. Вони сприяють формуванню ідейної серцевини особистості – громадянських поглядів, переконань, почуттів поведінки, вчинків, єдності слова і діла. *Виховання трудової, морально-естетичної самосвідомості стає показником готовності підростаючого покоління до сфер життя та виробництва та ефективним показником відмінної діяльності викладача*.

Обрядово-звичаєва сфера – це ті прикмети й ознаки, по яких розпізнається народ не в сучасному у його історичному минулому та близько особистому. В процесі проведення сакраментальних ритуалів під час ворожіння, заглядаючи у щасливу долю охоплюють всі ділянки особистого й суспільного життя молоді. Традиції, звичаї, обряди й свята – це неписані закони, якими керуються в найменших особистісних щоденних і найбільших всенациональних справах. Святково-звичаєва спадщина, це той найміцніший елемент, що об'єднує і цементує окремих людей в один народ, в одну націю [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях вітчизняних науковців знайшли своє відображення такі проблеми : звичаї українського народу (О. Воропай), народні традиції (В. Скляренко, А. Шуклінова, В. Сядро) та українські свята та обряди (І. Коровець).

Слушною є думка дослідника С. Килимника про значення народних традицій, що не втратили свою актуальність і тепер. «Вивчаючи наші стародавні джерела, зокрема народну творчість, та взагалі народні традиції, наука правдиво і глибоко дослідила світогляд наших пращурів дохристиянської доби. Той світогляд, до деякої міри і панує і тепер, поруч християнського світогляду» [4]. Без перебільшення вчений констатує, що «жоден слов'янський народ не мав таких високопоетичних уявних образів природи, її явищ, жоден слов'янський народ не зберіг до наших днів так повно і цілісно основ своєї ранньої культури, як це зберіг саме український народ» [5, с. 116].

До найважливіших складових «молодіжної культури» зараховують традицію, ритуал, гру, фольклор загалом, художню творчість молоді, комунікативну поведінку та свою етику [12]. Такий підхід до даного питання спонукав тому, що обрядові функції підростаючого покоління у цілому ще донедавна спеціально не розглядалися. Їм побіжно приділена увага на російському етнографічному матеріалі [1]. Грунтовна публікація «Дети в обрядах и обычаях народов зарубежной Европы» Інституту етнології та антропології ім. Миклухи-Маклая РАН стало помітним явищем стосовно дослідження даного аспекту традиційної молодіжної культури [2]. Звідси слідує, що багато дослідників у своїх наукових доробках приділяли увагу етнічній традиційності та обрядовості, як невичерпній скарбниці досвіду нації і щодо вихованих процесів сучасної української молоді.

Тож, автор прагне докласти великої уваги питанню використання традицій, звичаї, обрядів опираючись на ритуал ворожіння – заглядаючи за завісу майбуття у щасливу долю, що надає впевненості та переконанням про її існування і швидке наближення.

Мета статті: Проаналізувати українські традиції , звичаї, обряди спираючись на ритуал ворожіння - заглядаючи у щасливу долю, та розкрити його виховний потенціал для сучасної молоді в пізнанні і любові до українського, народного, традиційного дійства.

Виклад основного матеріалу. У сьогоднішній Україні дуже важливо зрозуміти тенденції розвитку, взаємозв'язку, взаємовпливу процесів пов'язаних з етнічною культурою. Традиції, звичаї, обряди українців увібрали в себе основні риси соціального життя, розкривають комунікативну, естетичну, морально-етичну функцію культури. Як слушно зауважують сучасні дослідники: «Обряд – це справді унікальний і нічим незамінний засіб фіксації досягнень людської спільноти в налагодженні свого співжиття: форма суспільної свідомості» [2, с. 64].

Традиції у формі звичок людей мають надзвичайну життєстверджувальну силу: «Стійкість звичаїв, традицій і обрядів, їх живучість були воістину рятівними для збереження і передачі новим поколінням досягнень культури» [7, с. 5]. Співіснування християнських і язичницьких уявлень найвиразніше простежується в накладанні християнських свят на обрядово-ритуальну структуру дохристиянського народного календаря і створення нових видозмінених язичницько-християнських обрядів [8, с. 18].

Наше православ'я дуалістичне, воно дійсно переплетене з тими народними, чи як їх ще називають, язичницькими віруваннями. З однієї сторони ми молимося, а з іншої – ворожимо. І, нарешті, молимося, щоб це ворожіння справдилося. В цьому є специфіка слов'янського, зокрема і язичницького [9, с. 142].

Характеризуючи християнські погляди на спроби заглянути за завісу майбутнього то православна традиція категорично забороняє будь-яке ворожіння й розуміє його як гріх. «Поєднання язичницького та християнського характерне для української культури, і між силами, до яких звертаються українські дівчата, коли ворожать, не можна провести чітку межу. У процесі ворожінні водночас звертаються і до християнського Бога, і проводять в той же час ритуали, які у своїй основі були язичницькими. Тобто зверталися і до різноманітних нехристиянських сил» [9, с. 142]. Саме тут простежується ця дуалістичність. В першому випадку – це відлуння християнського бачення. А в другому – язичницька складова.

Наші пращури свято вірили, що при народженні, Бог неодмінно посилає долю – добру чи лиху. Спостерігається це в народних піснях:

На городі верба рясна. Там стояла дівка красна.

Вона красна, ще й вродлива, її доля нещаслива!

Її доля нещаслива. Нема того, що любила.

І сьогодні, можна почути такі вислови: «Не родися красним, а родися щасним», «Така в неї доля», «Нелегка тому доля судилася», «Не дай Боже, нікому такої долі». Тарас Шевченко писав про долю: «Мені ж, мій Боже, на землі подай любов, сердечний рай! І більш нічого не давай!»

Андрій Демиденко у своїх віршах описав не легку жіночу долю: «Жіноча доля, хто її розкаже? Жіноча доля, хто її збагне? Їй на землі чомусь найважче! Жіноча доля вибрала мене».

На святки, згідно старих традицій, ворожили потай заглядаючи за завісу майбутнього. Закликали, шукали ту щасливу долю тільки молоді дівчата, які ще перебувають у стані пошуку коханого для шлюбу. Тож, за українською народною традицією, тільки дівки можуть заглядати у дзеркало зі словами «Суджений, ряжений – прийди, прийди!» [1]. Наші бабусі ще молодими дівчатами намагалися відкрити завісу майбутнього та вдивлялися із свічкою у дзеркала опівночі. Для того, щоб углядіти образи суджених-ряджених, вони вигадували найвитонченіші засоби, яких була сила-силенна. З їх використанням в процесі сакраментальних ритуалів мріяли передбачити щасливу долю, та вселити надію про її майбутнє існування. Свою долю ловили із допомогою волосся й воску, води й срібла. Ворожили на курях, конях, яйцях, взутті, сковороді, хлібі, головному вбранні, квасолі, зорях, вогню, лініях долі, сновидіннях, квітах, не говорячи вже про карти. Такі ворожіння популярні й дотепер [10, с. 122–132]. Сьогодні більшість ворожінь втратили своє магічне значення, до них ставляться, як до свого роду веселої традиційної розваги. Кожен, свідомо чи несвідомо прагне хоч одним оком зазирнути за завісу майбутнього, і якщо результати

ворожіння віщують удачу, ми в душі своїй сподіваємося на те, що воно справдиться. У наш час звичай ворожіння теж дуже поширений, особливо під час свят.

Мабуть, найбільше українських народних свят припадає на останній місяць року – грудень, зимовий цикл свят. У християнській традиції час святкує настає із 6 грудня та триває аж до Водохрещі. На свято Катерини (7 грудня) – дівчата ворожили про свою майбутню долю, чи скоро вийдуть заміж. Свято Парамона (12 грудня) – молодь згуртовувало довкола звичаїв «на калиту» (випікання обрядового прісного печива), а пізно ввечері дівчата ворожили. На Андрія (13 грудня) – дівчата у різний спосіб ворожили, віщуючи свою щасливу долю, намагаючись довідатись зовнішній вигляд, риси характеру, професію майбутнього чоловіка. У час від Різдва Христового і до Водохрещі також можна дізнатися свою долю. Наші предки вірили, що у ці 13 днів можна не тільки дізнатися свою долю, а й змінити її на краще [1].

Саме 7 грудня, в день Святої Катерини, дівчата ворожать на власну долю, зібравшись на вечорниці. Вони завчасно обирали оселю, а, відповідно, і господиню майбутнього свята. Всі продукти зносились в складчину. На стіл подавались різноманітні пісні страви, але перевага надавалась борщу та каші. Ніяких надмірностей не дозволялось, бо триває Пилипівка, Різдвяний піст. Приєднатись до цієї трапези можна і хлопцям, щоправда лише після того, як дівчата закінчать ворожити, тобто пізно ввечері.

Оскільки день Катерини називали днем дівочої долі, то кожна дівчина намагалася не тільки її вгадати, а й безпосередньо побачити та навіть поспілкуватися з нею. Тому ввечері здійснювався таємничий ритуал – «закликання» долі. Він мав кілька варіантів. Найпоширеніший – коли дівчина потай від інших і від своєї родини варила горщик каші з пшона й маку, виходила до воріт або на перехрестя й трічі гукала: «Доле, доле, йди вечеряти!» Вірили, що доля може прийти, або озватися. Іноді вона озивалася: якщо таємне дівоче ворожіння спостерігав хтось із сусідів, родичів, він міг відповісти: «Зараз прийду!», або якщо сердитий на дівчину, то сказати щось образливе. Як тільки спадали сутінки дівчата тихцем підходили до вікон сусідів, і слухали, що вони говорили. Якщо почули такі слова: «Піди, доню в комору та принеси крупи», – то вже дівчині потрібно готуватися до весілля. Якщо ж доносились слова: «Не йди сьогодні на вулицю, сиди в хаті», – то означає, що дівчині доведеться сидіти в дівках до наступного року.

Щоб дізнатися, чи кохає тебе хлопець, потрібно розстелити впродовж рушник і пройти по ньому зі словами: Кохає, не кохає!». Якщо останній крок на рушнику зі словами «кохає», то дівчина щаслива, а якщо ж ні, то звичайно засмучена. Щоб дізнатися ще про коханого то ворожили так : потрібно прийти до воріт церкви і рахувати людей, які будуть заходити в церкву, повторюючи про себе: «Кохає, не кохає?». Якщо тринадцята буде жінка, то це означає, що ви кохана, якщо ж чоловік – ні.

Дівчата полюбляли також ворожіння на пару. Брала трохи пшениці й парували зерна: якщо вийде парна кількість, то задумана особа стане коханою людиною, і незабаром на вас чекає щасливий шлюб, не вийде парна кількість – не стане». Так само брали оберемок дров, а потім дрова парували, або насипали в посудину квасоллю. Кожна по черзі набирала її в жменю і рахує по парі. Якщо в кінці рахунку випала пара, то це означає, що дівчина в цьому році буде в парі. Якщо ж ні, то прийдеться ще рік дівувати.

В ніч, на свято Катерини, дівчата писали багато імен хлопців і клали під подушку. Лягаючи спати, дівчина читала молитву долі, аби та зглянулась над нею, а вдосвіта діставала один папірець, написане ім'я і матиме суджений. Ще напередодні свята Катерини дівчата таємно в сусідських садах ламали вишневі гілочки і ставили їх у воду. Чия гілочка розквітне до Різдва, або до Маланки, то та і вийде заміж цього року. Якщо гілочка не розквітла, то тій доведеться ще подівувати.

Півня й курку зв'язували хвостами та саджали під кошик. Якщо вони залишаться сидіти спокійно, то це означає, що не побувати дівці цього року нареченою; якщо ж півень за собою потягне курку, то невдовзі приміряєте весільне вбрання, і майбутній чоловік буде суворий зі своєю дружиною; якщо потягне курка півня, то головою в родині буде жінка.

Для ворожінь також використовували карти. Клади перед сном під голову чотирьох королів і пошепки запрошували: «Прийди до мене, мій суджений!» або «Наречений, суджений насни мені!».

Наречений обов'язково насниться у вигляді одного з королів: насниться піковий король чоловік буде старим і ревним, червовий означав молодого й багатого, хрестовий – чекай сватів від військового, а бубновий – від коханого, якого вже має.

На Катерини також ворожили з люстерками. Брала два люстерка різного розміру й ставили одне проти другого – утворюючи так званий коридор. Далі сідали позаду меншого за розмірами люстерка, поставивши по обидва боки від нього свічки, та вглядатися у велике. З часом можна буде вгадати контури майбутнього коханого. Коли суджений з'явиться в кінці коридору, на менше люстерко швидко накидали чисту хустку.

Просто й весело дізнавались, яке життя чекає на кожного з присутніх на святі. У велику каструлю насипали крупу, наприклад гречку, пшеницю, горох а всередину клали різні речі: каблучку (хто знайде, тому судилося швидке заміжжя), щось зламане (на нужденність), копійку (на багатство), папірець (на розлуку). А як зачерпне дівка, у пригоршні тільки крупу то й рік буде пустим.

У дні перед зимовим рівноденням Сонце вважалося особливо беззахисним, і Калита спускався на землю, щоб обергти його від злих сил темряви. Саме тому Святий Андрій, що заступив місце Калити, став вважатися захисником і провісником людської долі, тому і ритуал ворожіння в ніч на Андрія (з 12 на 13 грудня) був традиційним. Тож, у святкуванні калити на Андрія, яскраво простежуються дві сюжетні лінії, перша пов'язана з культом сонця, друга – із шлюбною магією. При допомозі магичних ритуалів люди і намагалися допомогти сонцю розгорітися, не згаснути. На Калиту так широко використовувались атрибути печі та знаряддя праці, якими господиня поралася біля вогню — кочерга, хлібна лопата, рогачі, горня, сажа. Обрядовий хліб – калита також нагадує сонце, він обов'язково круглий, як сонце, в середині з діркою, до того ж вимазаний медом. Золотий мед, принесений бджолами (божими мухами) також символізував сонце і широко використовувався в цей день. Ним намащували калиту, іноді жартуючи, хлопці вмочали пальці в мед і мазали дівчатам уста, щоб солодкі були. З меду готували і напої на калиту. Варто відмітити, що горілку на молодіжних вечорницях, як правило, не вживали [11, с. 277].

На Андрія неодружена молодь знову замислюється над своїм майбутнім, адже через місяць, після Водохрещі, тобто після 19 січня, розпочнуться зимові весілля. Тому ряд магичних ритуалів та ворожінь направлені на те, щоб розпізнати ким буде суджений, причарувати його, або все ж таки дізнатися, чи відбудеться весілля цієї зими, а чи доведеться ще колодку тягти.

Харчі на Андріївські вечорниці приносили парубки, на це свято, це була парубоча складка, проте дівчата теж брали в ній участь. Кожна дівчина приносила муку і брала участь у приготуванні калити. Крім калити, дівчата випікали балабушки для ворожіння. Воду на балабушки потрібно було нести з кринички чи ополонки в роті. Не кожній дівчині це вдавалося з першого разу. Хлопці перестривали дівчат, про щось запитували, смішили, дівчата, заливаючись сміхом, розбризкували всю воду. Декому по 5–6 разів доводилось бігати до ополонки. На столі повинна бути пісна їжа: різноманітні каші, капуста, горох, голубці, гриби, рибу. А варенички! З чим їх тільки не готували: з капустою і картоплею, з смаженою цибулею і квасолею, вишнями а також, спеціально позначені для хлопців з сіллю, перцем, піском, мукою, золою або клоччям.

Особливе місце на Андріївських вечорницях відведено ворожінню, які відбувалися як між самих дівчат, поки хлопці ще не прийшли на вечорниці, так і після вечері коли парубки вже походились. Вони просто тихо спостерігають та допомагають розгадати їхні ворожіння.

В цей вечір, дівчата обов'язково окрім калити випікають кожна свою балабушку та позначають їх. Біля дверей ставили низенький ослінчик, застеляли його чистим рушничком і викладали кожна свою балабушку. Вводили собаку, перев'язану як старосту на весіллі, навхрест солом'яними перевеслами і дивились, яку першу балабушку з'їсть, та перша заміж

підє, яку не зачепить – та ще сидїтимє в дївках, а яку надкусить і залишить – ту парубок покине, якщо візьме балабушку в зуби і далеко занесе – то і доля закине дївчину в далекї краї.

На Андрїя передбачити долю могли і пївні. Дївчата вносили їх з сїдала до хати і пускали на долївку, де були заздєлєгїдь пїдготовленї купка зерна, мисочка з водою і дзеркало. Якщо пївень перш за все стане клювати зерно – дївчина вийде замїж за гарного господаря, буде жити в достатку; почне пити воду – за п'яницю пїде; стане дивитися у дзеркало – чоловік буде ледащо, вертїтиметься перед дзеркалом і на чужих молодиць поглядатимє, а якщо, борони, боже, щось наробить на пїдлозі – то дївчина покриткою буде, як кажуть в народї, «в пеленї принесе».

Передбачали долю і при допомозї воску, розплавляли його над свїчкою, виливали в тарїлку з холодною водою і дивилися, що ж там вийде: обручка – замїж пїде, квіточка – буде дружкою на весїллі, гребїнець – ще довго розчїсуватимє дївочї коси. По воскових фігурках, що спливали на водї, відгадували і ким буде за професїєю суджений.

В Андрїївських ритуалах увагу відводили і обуванцї. Знімали дївчата з ноги по одному чобїтку чи черевнику та вимїрювали від стола до порога, чий перший чобїт на порїг стане, та перша замїж пїде. Інодї чоботи перекидали через хату або ворота і дивилися, куди носком впаде – туди і замїж пїде. Хлопцї часто в засїдцї чекали митї, коли чоботи почнуть падати, а потїм брали собї, який кому до вподоби та й дражнилися з дївчатами, на однїй нозї далеко не пострибаєш, от і доводилося обїцяти викуп: макїтру вареників, танок, поцїлунок, пїсля чого парубки повертали чоботи, а подекуди власноруч взували дївчат. На вулицї дївчата рахували кїлки на плотї: «вдївець, молодець ...», – і по останньому кїлку визначали, за кого замїж пїде, до того ж, якщо кїлок буде з корою, суджений буде заможний, без кори – за бїдного пїде, деякї уявлення можна було отримати і про його зовнїшнїсть: рївненький кїл символїзував стрункого статного козака, кривий – навпаки.

Парубкам на Андрїя, оскїльки це чоловіче свято, вибачалися усї їхнї бешкети. У тих батькїв, якї забороняли з ними гуляти своїм донькам, хлопцї вночі могли зняти ворота чи розїбрати паркан, забрати воза, плуга, борону тощо і закинути їх на дах хати чи хлїва або занести в інший бїк села. Пустуючи, парубки полюбляли також мїняти ворота закоханим. Отож, вранцї батькам доводилося розпитувати сина чи дочку, на якому кутку села шукати свої ворота, брати пляшку та йти ближче знайомитися з майбутнїми сватами. Такї забави не випадковї, етнографи вважають їх «ритуальними бешкетуваннями», що колись символїзували усунення перешкод на шляху до бажаного шлюбу. Також, полюбляли парубки в цю нїч посипати золою дорїжки до коханок, по яких ходять «налїво» одруженї чоловіки.

Дївчата не приймали були бїльше заклопотанї ворожїнням. Деякї магїчнї дїї вони виконували вдома на самотї, щоб нїхто не бачив. Так, наприклад, ще на Катєрини дївчата зашивали в спїдницї коноплянї зернята і носили їх при собї до Андрїя, а ввечерї в день свята, сховавшись від стороннїх очей в саду чи на городї, «сїяли коноплї» і тричї обходили грядку, торкаючись спїдницею землї і промовляючи: «Андрїю, Андрїю, на тобї конопельки сїю. Спїдницею волочу, бо дуже замїж хочу».

Перед тим як лягати спати, дївчата вмиваючись не втиралися, а клали рушник пїд подушку, вірили, що в такий спосїб можна побачити судженого увї снї.

Перїод Рїздвяних та Новорїчних свят – здавна вважалися особливим часом, коли межї мїж минулим і майбутнїм стираються. Тобто, можна спробувати знову зазирнути за завїсу майбутнього. В цї днї, ворожїннями займалися дївчата. Звїсно, їх цікавили однї і тї ж питання: кохання, замїжжя та щасливої долї [12].

Вважається, що дївчатам, якї поклали в новорїчну нїч пїд подушку ножицї і хлїб, неодмінно наснитися майбутнїм супутник життя. Якщо в новорїчну нїч до свїтанку побачиш у небї багато зїрок, значить, для тебе рїк буде успішним.

Дїзнавалися також, коли судилося вийти замїж. Прикрїплювали на волосок золоту обручку й тихенько опускали її в порожню склянку. Скїльки разів перстенє вдарить об стїнку склянки, стїльки й рокїв чекати до весїлля.

В Новорічні святки, дівчата також ждали дізнатись чи заможним буде майбутній чоловік. Для цього ворожіння вони брали три квасолини і три невеликих клаптики тканини. Одну з квасолин слід очистити від шкірки повністю, другу наполовину, а третю – залишити як є. Кожну квасолину загортали у клаптик тканини і перед сном клали під подушку. Лягаючи спати, просили відповіді на своє питання. Вранці, прокинувшись, одразу руку під подушку щоб вийняти один із вузликів. Якщо в ньому виявиться квасолина в шкірці – наречений буде заможним, і дівчина ні в чому собі не відмовлятиме. Очищена наполовину означає, що обранець буде не дуже заможним, але й особливих труднощів із статками не буде. А ось «гола» знаменує зовсім небагатого нареченого.

Досить містичний спосіб новорічного ворожіння зі свічкою, дзеркалом і графіном, наповненим водою. Потрібно поставити графин з водою на тверду поверхню та встановити ззаду графина дзеркало. З трьох сторін від графина поставити запалені три свічки і пильно вдивляйтесь крізь воду в графині на дзеркало. Вважається, що в дзеркалі повинно відбиватися майбутнє.

Для ворожіння з горіховою шкаралупиною на майбутнє, дівчата готували папір, олівець, половинку шкаралупи волоського горіха, освячену свічку (недогарок) і невеликий тазик з водою. На кожному окремому шматочку паперу описували події, яких хотіли б дочекатися цього року. Вони можуть бути будь-якими: подорож, нова робота, навчання, кохання, народження дитини, купівля машини – що завгодно. Записки повертали зручним способом і прикріплювали до краєчку ємності з водою. В цьому ворожінні не тільки віск, але і недогарки свічок можуть передбачити ваше майбутнє. Недогарок свічки запалювали і ставили в шкаралупу горіха. Акуратно відпускали на воду і спостерігали, куди вона попливе. Для того, щоб зрозуміти, на яку з записок вказує доля, потрібно почекати, куди попливе свічка або хоча б в яку сторону «човник» нахилиться. Коли це стане ясно, розгортали записку і читали передбачення. Вважалось, що подія, зазначена на папері, гарантовано збудиться в найближчі 12 місяців.

Самотня дівчина, яка бажала вийти заміж за симпатичного хлопця повинна була в ніч на Новий рік підійти до будинку, в якому жив обранець і відламати невелику трісочку від паркану, що оточує його будинок. Після цього слід іти додому, і лягати спати. Якщо по дорозі додому ніхто не зустрівся, то в ночі присниться саме той хлопець, про якого думала, ті в цьому році він повинен попроси її руки. Дівчата під Новий рік палили папір так, щоб тінь від нього падала на стіну. За обрисами тіні можна було багато чого дізнатися про наступний рік, підключаючи фантазію.

Ворожили з ниткою – на заміжжя одночасно будь-яка кількість дівчат. Знадобляться котушка ниток, ножиці, свічка і сірники. Відрізали від нитки кілька шматків однакової довжини (за кількістю учасниць ворожіння). Брали по шматочку нитки, запалювали свічку, а від неї – нитки. Спостерігайте, як швидко вони будуть горіти. Та, що догорить першої, обіцяє її «господині» стати чоловіковою дружиною вже в цьому році. Іншим доведеться чекати судженого як мінімум до майбутнього Різдва.

Висновки. Отже, традиції, звичаї, обряди українського народу – складний фольклорний комплекс, в якому поєднуються раціональний досвід і релігійно-магічні вірування. В обрядовому колі відображаються особливості природних та соціально-історичних умов існування етносу, в ньому закладені народні уявлення про долю, щастя, волю, систему цінностей, образів, символів. Вона відображається в свідомості людини і утворює усталену світоглядну систему. Сучасні свята – це свята, де переплітаються обряди та вірування пращурів з сучасними обрядами західного світу. Процес глобалізації вносить свої метаморфози до існуючих в українському суспільстві звичаїв та обрядів. Цивілізований західний світ дуже впливає на століттями сформовані українські традиції, наразі більшість з них відійшло в минуле, а ті, що святкуються, втратили своє першочергове значення і несуть в собі лише розважальний характер.

Взагалі, у народі велося повір'я про здійснення передбачення під час ворожіння та майже всі люди вірили у ритуали ворожіння, а про тих, хто ігнорував їх, наші пращури говорили: «Не вірять ні в чорта, ні в сон, ні в пtiчий грай».

Список використаної літератури

1. Скуратівський В.Т. Дідух: свята українського нарожу / В.Т. Скуратівський. – Київ : Освіта, 1995. – 272 с.
2. Килимник С. Український рік у народних звичаях [Т. 1. Зимовий цикл] / С. Килимник. – [вид. 2-е]. – Вінніпег-Торонто, 1964. – 154 с.
3. Килимник С. Український рік у народних звичаях [Т. 2. Весняний цикл] / С. Килимник. – Вінніпег-Торонто, 1959. – 258 с..
4. Художественная жизнь современного общества: В. 4 т. – Т. 1. Субкультуры и этносы в художественной жизни. – Спб., 1996. – 235 с.
5. Бернштам Т. Молодежь в обрядовой жизни русской общины XIX – начала XX в. – Ленинград : Наука. Ленинградское отделение, 1998. – 277 с.
6. Дети в обрядах и обычаях народов зарубежной Европы: В 3 т. – Москва : Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, 1995. – Т. 1. – 352 с. – Т. 2. – 333 с. – Т. 3. – 358 с.
7. Суханов И.В. Обычаи, традиции и преемственность поколений / И.В. Суханов. – Москва : Политиздат, 1976. – 215 с.
8. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян / Б.А. Рыбаков. – Москва : Наука, 1981. – 608 с.
9. Жмуд Н. Про деякі «закриті» обряди календарного циклу на Вінниччині у другій половині XX – початку XXI ст. / Н.В. Жмуд // Вісник інституту історії, етнології і права: зб. наук. праць / редкол.: Ю.А. Зінко (відп. ред.), П.С. Григорчук [та ін.]. – Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2011. – С. 141–144.
10. Обрядовість зимового циклу // Українське народознавство: навч. посібник / за ред. С.П. Павлюка. – Київ : Знання, 2006. – 568 с.
11. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнограф. нарис. – Т. 1. / О. Воропай. – Мюнхен : Українське видавництво, 1958. – 448 с.
12. Українці: Свята. Традиції. Звичаї. – Донецьк : Аквара-Грес, 2004. – 302 с.

References

1. Skurativsky, V.T. (1995). *Didukh: holiday Ukrainian people*. Kyiv: Education. (in Ukr.).
2. Kilimnik, S. (1964). *Ukrainian Year in folk customs*. Vol. 1. Winter cycle. 2nd Edition. Winnipeg; Toronto. (in Ukr.).
3. Kilimnik, S. (1959). *Ukrainian Year in folk customs*. Vol. 2. Spring cycle. Winnipeg; Toronto. (in Ukr.).
4. Artistic life of modern society: in 4 vol. Vol. 1. Subcultures and ethnic groups in the artistic life (1996). St. Petersburg. (in Russ.).
5. Bernshtam, T. (1988). *Youth in the ritual life of the Russian community of XIX – early XX century*. Leningrad: Science Publisher. Leningrad Department. (in Russ.).
6. *Children in the rites and customs of the peoples of Europe abroad*: in 3 vol. (1995). Moscow: Institute of Ethnology and Anthropology. N.N. Miklouho-aclay RAS. (in Russ.).
7. Sukhanov, I.V. (1996). *Customs, traditions and continuity of generations*. Moscow: Politizdat. (in Russ.).
8. Rybakov, B.A. (1981). *Paganism ancient Slavs*. Moscow: Science Publisher. (in Russ.).
9. Zhmud, N. (2011). Some “closed” calendar cycle rituals in Vinnytsia region in the second half of XX - beginning of XXI century. *Journal of the Institute of History, Ethnology and law: collection of scientific papers*. In Y.A. Zinko (Ed.). *Vinnitsa: D.Y. Korzun, 141–144*. (in Ukr.).
10. Winter ritual cycle (2006). *Ukrainian ethnology, teach. manual*. In S.P. Pavlyuk (Ed). Kyiv: Knowledge. (in Ukr.).
11. Voropay, O. (1958). *The customs of our people ethnographic essay*. Vol. 1. Munich: Ukrainian publishing. (in Ukr.).
12. *Ukrainians: Holiday. Tradition. Manners*. (2004). Donetsk: Aquaro-Gres. (in Ukr.).

SMILYANSKA Galyna,

teacher of the highest category,
Kanev College of Culture and Arts
e-mail: lusija63@mail.ru

TRADITIONST, CUSTOMS, RITUALS – ENCYCLOPEDIA OF BEING UKRAINIAN PEOPLE

Abstract. *The article analyzes the traditions, customs and rituals of the Ukrainian people in the process of sacramental rituals during divination, looking in good fortune. By formulating the educational potential of folk rituals for the younger generation. Our Ukrainian nation has a rich and original culture and heritage of many generations. For a long time we go to the wisdom and guidance on lifestyle. They laid in the Ukrainian customs, festivals, rituals, folklore. This – the world view and attitude of our people.*

Ukrainian traditions explain and justify the relationship between people, between people and nature, the spiritual value of each individual. Ceremonial and customary sphere – these are the signs and symptoms, which is recognized in modern popular in its historical past and about the individual. In the course of sacramental rituals during divination, looking at good fortune covering all areas of personal and social life of young people. Traditions, customs, rituals and festivals – this unwritten laws that govern in the smallest daily personal and global international affairs. Ukrainian customs of the people primarily associated with a traditional outlook, which was formed during centuries and preserved many signs of pre-Christian beliefs. Rituals are divided into two main types: family and calendar. Rites of passage in a person's life, and the calendar – in life or nature of people. Every conventional celebration and every ritual were closely connected with people's beliefs and superstitions. People's property – a complex set of folklore, which combines experience and rational religious and magical beliefs. In the ritual circle displays the features of natural and socio-historical conditions of existence of the ethnic group, it laid the idea of national destiny, happiness, freedom, value system, images, symbols. It appears in the mind and forms established ideological system. Modern holiday – a holiday where infused rites and beliefs of the ancestors of modern rites of the Western world. The civilized Western world has a great influence on Ukrainian traditions formed for centuries, now most of them of the past, and those that are celebrated, lost their priority and carry only for entertainment purposes. Today, many traditional customs are gradually fading, but the ceremonies of today some of the elements used during celebrations of the most popular folk festivals.

Key words: *Ukrainian traditions; customs; fortune; fate; rituals; national upbringing.*

*Одержано редакцією 14.10.2016
Прийнято до публікації 16.10.2016*